

მანანა ფხაკაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

მედეას სახე აკაკი წერეთლის დრამაში „მედი“

საკვანძო სიტყვები: მედეა, აკაკი, გონება, გრძნობა

სხვადასხვა დროისა და სხვადასხვა ქვეყნის ლიტერატურაში დიდია ინტერესი არგონავტების თქმულებისა¹ და მისი ერთ-ერთი მთავარი გმირის მედეას სახისადმი². ამას მრავალი მიზეზი განაპირობებს, მხოლოდ ორზე შევჩერდები, პირველი – არგონავტების თქმულების მრავალი ეპიზოდი, რომელიც რეცეფციებისათვის მწერლებს ამოუწურავ იმპულსებს აძლევს და მეორე, მედეას, როგორც ოიდიპოსის სახის, პარადიგმატულობა. ამ პარადიგმატულობას კი, ალბათ, ადამიანში ემოციისა და რაციოს ჭიდილი განაპირობებს.

ჩემი მოსაზრების განსამტკიცებლად დავიმოწმებ ძველი ბერძენი, „ყველაზე მეტად ტრაგიკული“ ტრაგიკოსის ევრიპიდეს ტრაგედია „მედეას“ შემდეგ სტრიქონებს:

Μυμὸς δὲ κρείσσαν τῶν ἔμῳ βουλεσμάτων,

ὄππῃρ πμειόσταν αἴτιος κακῶν βροτοῖς. (Eur. Med. 1079-1080)

„ვაი, რომ ვნებამ სძლია და დათრგუნა ჩემი გონება, კაცთა მოდგმის ამ ჯალათმა უსასტიკესმა“³.

¹ Frenzel 1976, 34 შმდგ.

² Moormann 1995, 389.

³ ევრიპიდე 1999, 62.

თუმცა, მგონია, ვერიპიდეს მედეას სახის ინტერპრეტაციისას ნაკლები ყურადღება მიექცა ზემოხსენებულ უმთავრესს და ყურადღება გამახვილდა სხვა ასპექტებზე, ასე მაგალითად, მედეა ბარბაროსი⁴, ჯადოქარი⁵, მიტოვებული ცოლი და დაუცველი დედა⁶, შვილების მკვლელი დედა⁷, ტრაგიკული ძალის მქონე ქალი⁸, ტრავმირებული ქალი⁹, „თეოსი“¹⁰, ირაციონალური ძალა¹¹, შეძლებული ქალი¹², საკუთარი თავის დამცველი და დამსჯელი¹³, ყველასგან განსხვავებული ქალი¹⁴ და ა.შ. და ა.შ.

ვერიპიდეს მედეას ცალსახად დახასიათება, ბუნებრივია, შეუძლებელია. სხვადასხვა სიტუაციაში ის ადამიანურ ბევრ სისუსტესა და სიძლიერს ამჟღავნებს. არიტოტელეს დახასიათებითაც, ვერიპიდეს ისეთი გმირები გამოჰყავს სცენაზე, როგორებიც ჩვენ ვართ.¹⁵

ვერიპიდეს სახელს უკავშირდება მედეას ისეთი სახის შექმნა, რომელიც შემდგომ საუკუნეებში სხვასდასხვა დროისა და ქვეყნის მწერლებისათვის სანიმუშოდ და შთაგონების წყაროდ იქცა¹⁶.

საქართველოშიც განსაკუთრებული ინტერესი არაგონავტების თქმულებისადმი შუა საუკუნეებიდან შეინიშნება. დიდმა სასულიერო მოღვაწემ, ათონზე ქართული სალიტერატურო სკოლის დამაარსებელმა, მთარგმნელმა ექვთიმე ათონელმა (X-XI სს.) თარგმნა პატრიარქ გერმანეს თხზულება „მოთხრობები მიქაელ მთავარანგელოზის საოცრებების შესახებ“, დანართებიც ჩაურთო და მათ შორის ერთი არგონავტების თქმულებიდან – ბრძოლა

⁴ Schmid and Stahlin 1940, 360; Dhillon 2014, 204; Page 1962, XIX.

⁵ Lesky 1972, 147.

⁶ Knox 1979, 214.

⁷ Hadaegh and Shams 2014, 330.

⁸ Conacher 1967, 184.

⁹ Musurillo 1966, 73.

¹⁰ Cunningham 1954, 152.

¹¹ Kitto 1954, 209.

¹² Vellacot 1975, 110.

¹³ Schadewaldt 1991, 391.

¹⁴ ნადარეიშვილი 2008, 217.

¹⁵ “ამ საყვედურის პასუხად შეიძლება იგივე ითქვას, რაც სოფოკლემ თქვა ერთხელ: მე ვხატავ ადამიანებს ისე, როგორიც ისინი უნდა იყვნენ, ვერიპიდე კი ისე, როგორიც ისინი არიანო” (არისტოტელე 2009, 139).

¹⁶ დაწვრილებით იხ. Hamburger 1962, 135 შმდგ.

ბერბიკების მითოლოგიურ მეფე ამიკოსთან¹⁷. აგიოგრაფიულ ციტატებში „წიგნისაგან სიბილაისაი“ ნათქვამია: „იაზონ, წინამძღუარმან ართონაფტეთა, მან ქალაქსა ათინას ტაძარი დიდი აღაშენა და მივიდა სამისნოსა მას დელფისასა და ჰკითხა აპოლონს დმერთსა სხვადასხვა მოვლენის შესახებ“¹⁸.

ანტიოქიასთან შავ მთაზე საეკლესიო მოღვაწემ, ფილოსოფოსმა, მთარგმნელმა ეფრემ მცირემ (XI ს.) გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვის „დიდისა ბასილის ეპიტაფიასა შინა შემოღებულნი“ კომენტარებში მოიყვანა იასონის მიერ დრაკონის კბილების დათესვის ამბავი¹⁹.

ვახუშტი ბატონიშვილთან (XVIII ს.), გეოგრაფოსსა და ისტორიკოსთან ასეთი ცნობა გვხვდება: „ამას სწერენ ევროპელნი კოლხიდად, სადიდამ იაზონ წარიღო ოქროს რუნი, ანუ საწმისი“²⁰. იოანე ბაგრატიონმა, სახელმწიფო მოღვაწემ, განმანათლებელ-ენციკლოპედისტმა, მწერალმა, მეცნიერმა, ლექსიკოგრაფმა დაწვრილებით გადმოსცა იასონის მთელი ისტორია: დაბადება, აღზრდა, არგონავტების ლაშქრობა, ურჩხულის დამარცხება, მედეას დახმარებით ოქროს საწმისის მოპოვება, საბერძნეთში დაბრუნება, მედეას მიტოვება, ასევე მიტოვებული ცოლის შურისძიება – ქმრის ახალი საცოლისა და საკუთარი შვილების მოკვლა²¹. ივანე გვარამაძემ, პუბლიცისტმა, ეთნოგრაფმა, მწერალმა და საზოგადო მოღვაწემ (XIX ს.)²² თავის თხზულებებში მოიხსენია ოქროს საწმისი.

მაგრამ უნდა აღვნიშნო, რომ ამ ავტორებს მხოლოდ მეტნაკლები სისრულით ნახსენები აქვთ არგონავტების თქმულება და მედეას სახელი. ზემოხსენული ავტორებისაგან განსხვავებით აკაკი წერეთელმა პირველად ქართულ ლიტერატურაში მხატვრულად დაამუშავა არგონავტების თქმულება. აკაკი წერეთელს ამ თქმულებისა და კერძოდ მედეასადმი მიძღვნილი დრამა

¹⁷ კეკელიძე 1945, 259.

¹⁸ კეკელიძე 1958, 7-8.

¹⁹ კეკელიძე 1957, 17.

²⁰ ბატონიშვილი, ვ. 1973, 775.

²¹ ბატონიშვილი, იო. 1990, 333-335.

²² გვარამაძე 1882, 77-79.

ტრილოგიად ჰქონდა ჩაფიქრებული – „მედია კოლხიდაში“, „მედია ელლადაში“ და „მედია სამშობლოში დაბრუნებული“, მაგრამ მან მხოლოდ პირველი და მეორეს დასაწყისი დაასრულა.

აკაკი ასევე პირველად შეეცადა მეცნიერულად აეხსნა არგონავტების თქმულება, დრამის გამოქვეყნებულ პირველ ნაწილს „მედია“ დაურთო მნიშვნელოვანი სამეცნიერო კომენტარი, რომელიც ცალკე დაიბეჭდა²³ და რომლის განვრცობას იგი ტრილოგიის დასრულების შემდეგ აპირებდა.²⁴

მედეას სახისადმი ინტერესი, ალბათ, იმანაც განაპირობა, რომ აკაკი დიდ ყურადღებას უთმობდა ქალების საკითხს, მისი აზრით, ქალი მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა ქვეყნის ცხოვრებაში: „რომელიმე ხალხის გაცნობა თუ გინდა, ჯერ ქალები უნდა გაიცნოთ, როგორც ეროვნების ბარომეტრი“²⁵.

თავის დრამაში „მედია“ მწერალმა, როგორც მისი შემოქმედებისათვისაა დამახასიათებელი²⁶, ორი ძველ ბერძნული თქმულება – არგონავტებისა და პრომეთე-ამირანის მითი გააერთიანა: „ერთიცა და მეორეც ჩვენი ქვეყნის შვილია: აქ შობილან, გაზრდილან და კოლხეთით ასე გადასულან ზღაპრულ ელლადაში“²⁷ და ადგილობრივი რეალიებითაც უხვად გააჯერა („თინა“ „მზე შინა“, „ჭყონდიდი“, „ძუძუზე კბენა“).

მე-19 საუკუნის ქართველთა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ერთ-ერთმა ლიდერმა, დიდმა პოეტმა პატრიოტული გრძნობების გასაღვიძებლად თავისი ქვეყნის ბრწყინვალე წარსულს და მის ლეგენდარულ მეფე/მამასახლის იათა/აიეტს მიმართა: „კოლხეთის მხარე, დიდ იბერიის მცირე ნაწილი; სიმდიდრით ყოვლად მოუღალავი, მშვენიერებით გარშემო-

²³ წერეთელი 1957, 491 შმდგ.

²⁴ წერეთელი 1957, 493. „როცა სამივეს ერთად გამოვცემთ, მაშინ უფრო ვრცელ გამოკვლევას ჩავერთავთ ზემოთქმულის შესახებ და დღეს კი მხოლოდ იმას შევნიშნავთ, რაც საჭირო იქნება ამ პირველი ნაწილისათვის“.

²⁵ წერეთელი 1957, 347.

²⁶ „აკაკის პოეზიის მუდმივ ხატთა სისტემაში მნიშვნელოვანია სიზმრისეული და ზღაპრულ-ლეგენდური, ბიბლიური და ისტორიული ხატები, განსაკუთრებით კი გამოკვეთილია წარმომავლობით რელიგიური, ასევე გადმოცემა-ლეგენდებიდან, ჟამთააღმწერლის ანდა პოეტთაგან მომდინარე სახეები“ (კიკნაძე 1978. 324)

²⁷ წერეთელი 1957, 491.

სილი!”²⁸, „ვინ არის მეფე ზღვათა და ხმელთა,/ იათა მთავარს რომ შეედაროს“) ... „მაღლით მთიებსაც კი ეხარბება/ ამქვეყნიური ჩემი დიდება“²⁹ ან ... „იათა მამასახლისი/ მისი სიმდიდრით ქვეყნად განთქმული,/ ვისაც სიუხვით და ვაჟკაცობით მოგებული აქვს კოლხეთის გული“³⁰.

აკაკიმ არგონავტების ტრადიციული თქმულება მნიშვნელოვნად შეცვალა. ასე მაგალითად, იაზონი „ოთხივე კუთხით ქვეყნად განთქმული“³¹ ჯაღო წამლების შემზავებელი³² მედიას ხელის სათხოვნელად და არა ოქროს საწმისის წასაღებად ჩამოდის კოლხეთში. მედიას ბევრი ღირსეული მთხოვნელი ჰყავს, მაგრამ აიეტის ასული იმას გაყვება, ვინც კაცად გადაცმულ ელვის სისწრაფის და მეხის სიძლიერის ქალს ორთაბრძოლაში დაამარცხებს. მაგრამ ასეთი გმირი ჯერ არ ჩანს. დამარცხებულების თავებს კი აიეტის სასახლის წინ ოქროს გალავნის (აქ აკაკი უდავოდ ხაზს უსვამს გადმოცემას ოქრომრავალი კოლხეთის შესახებ) მესერზე აცვამენ. თესალიიდან ჩამოსული იაზონი უმეგობრდება მედიას ძმა იასირს. მისგან და არა მედიასაგან იგებს საიდუმლოს (თუმცა აქ სხვადასხვა საიდუმლოებების გაგებაზეა საუბარი – ტრადიციულ თქმულებაში და წყაროებში – ოქროს საწმისის მოპოვების, აქ კი – ბრძოლაში გამარჯვების). იაზონი იასირის დახმარებით იმარჯვებს და მზითვად და ასევე ორ ქვეყანას შორის მეგობრობის განსამტკიცებლად ოქროსმატყლოვანი ვერძის უკან საბერძნეთში წაღებას ითხოვს: „ოქროსმატყლოვან ვერძს ვითხოვ თქვენგან, უნდა ელლადას ის დაუბრუნოთ და ორი ქვეყნის ძმური კავშირი შეჰკრათ საერთოდ და საუკუნოდ“³³. ოქროს საწმისს გველემაპი და ორი კურო სდარაჯობს, მაგრამ იაზონი ჯადოსნური მომღერალი ორთეოსის დახმარებით იპარავს... ოქროს საწმისს და მედია და მის ძმა იასირთან ერთად საბერძნეთისაკენ მიემხრება. იასირს კი

²⁸ წერეთელი 1956, 189.

²⁹ წერეთელი 1956, 244.

³⁰ წერეთელი 1956, 190.

³¹ წერეთელი 1956, 196.

³² Pkhakadze and Chagunava 2010-2011, 366.

³³ წერეთელი 1956, 223.

„აღელვებულ ზღვის დასამშვიდებლად“³⁴ მსხვერპლად სწირავენ ბერძნები და არა მედეა, როგორც ეს გადმოცემებშია.

განსხვავებით თქმულებისაგან, შეცვლილია ცნობილი ოპოზიცია ბერძენი/ბარბაროსი ბარბაროსის სასარგებლოდ – „რომ ვეღარ ხედავ ჩვეულებრივად, ბერძნის მოყვრობით თუ რა მოგველის?! ვისგან ნახულა ქვეყნად ნაშობი კრავი ფოცხვერის და მტრედი გველის? განთქმული არის ქვეყნად ბერძნების გაუტანლობა, უმადურობა... სხვა ქვეყნის ერის არად ჩაგდება და თავის ტომით მედიდურობა“³⁵. ასევე ბერძენთ მხარის და საქართველოს შედარებისას, აშკარა უპირატესობა ამ უკანასკნელის მხარეზეა და ამ უპირატესობას ყოველთვის ბერძენი იაზონი ახმოვანებს: „მშვენიერია ჩვენი ელლადა, /მაგრამ ეს მცირე ბარბაროსთ მხარე/ ასე სჯობია მას შედარებით,/ როგორც ვარსკვლავებს – გავსილი მთვარე... ამდენ სხვადასხვა სანახაობას/ ვეღარ უმართავს ხორციელი თვალს.../სჩანს, ამ ქვეყნისთვის რომ მოუცლია/ შემოქმედების დიად ძალთაძალს“³⁶ ან „აქ, ვხედავ, ყველა ცხადი ყოფილა,/ რაც იქ მეგონა სიზმარჩვენება!.. ღმერთების წალკოტს მიმსგავსებია/საკვირველებით სავსე ქვეყანა“³⁷.

აკაკიმ დრამაში ასევე შეცვალა თქმულების პერსონაჟების სახელები: მედია – მედეას, იათა – აიეტის, იასირ – აფსირტოსის, თირთა – ცირცეს ან კირკეს, ორთეოზი ორფეოსის ნაცვლად. უკეთ რომ ვთქვათ, კი არ შეცვალა, არამედ გააქართულა ბერძნული სახელები, რადგან, დარწმუნებულია, რომ, „ბერძნებმა გაიტანეს სხვა ქვეყნებიდან სულ სხვა ხალხების ამბები, შეისისხლხორცეს, თავისებურად გადააკეთეს და ფერცვლილი უკანვე დააბრუნეს“³⁸. სახელებს აკაკი ვრცელ კომენტარს ურთავს. ქართულ ძირს გამოყოფს აკაკი „მედიას“ სახელიდანაც (ის „მედეას ნაცვლად იყენებს ფორმა „მედიას“). VIII საუკუნემდე დედაკაცის ცნების აღმნიშვნელი სიტყვა „ქალის“ ნაცვლად (მომდინარეობს არა-

³⁴ წერეთელი 1956, 243.

³⁵ წერეთელი 1956, 227.

³⁶ წერეთელი 1956, 186-187.

³⁷ წერეთელი 1956, 197.

³⁸ წერეთელი 1956, 491.

ბული „ქალიმ“-დან) საქართველოში გავრცელებული იყო სიტყვა „დია“, რომლისგანაც წარმოდგება სიტყვა „დიასახლისი“ და კნინობითი „დიაცი“. დღესაც შეიძლება ისეთ პირებთან შეხვედრა, რომლებსაც ჰქვიან „კაცია“ ანუ „მე ვარ კაცი“, „ქალია“ ანუ „მე ვარ ქალი“ და რატომ არ შეიძლება – კითხულობს აკაკი, რომ სახელი „მედიაც“ არსებულიყო. ეს ქართული სახელი ბერძნულად „მედეად“ გადაკეთდა და აკაკის ცნობით, ასეთი გადაკეთების ბევრი მაგალითი არსებობს. კონკრეტულად ასეთ მაგალითად ის ასახელებს მდინარის ბერძნულ სახელწოდებას – „ჰიპიუსს“, რომელიც ქართულ ენაზე ცხენისწყალს გულისხმობს. სამკურნალო ბალახი „მოლი“, რომელსაც, მითის ცნობით, მედეა აგროვებდა, ამკარად ქართულ „მოლს“ შეესაბამებოდა და ა.შ.³⁹. აქვე არ შეიძლება არ აღვნიშნო კიდევ ერთი ტერმინი, რომელიც წმინდა ბერძნული წარმომავლობისაა და აკაკის პირიქით, ბერძნულიდან გადმოქართებული აქვს. ეს არის სიტყვა „არგონავტები“, რომლიც აკაკის წარმოდგენილი აქვს როგორც „არგონავტელები“.

აკაკის პოემაში მედეას ძმასთან აფსირტოსთან დაკავშირებული პასაჟებიც შევცვლილია. იასირ /აფსირტოსს მედია კი არა, მდევრების ჩამოსატოვებლად მსხვერპლად ბერძნები სწირავენ. ოქროს საწმისის მოდარაჯეების დამარცხებასაც იასირ/იაზონი არა მედიას, არამედ, როგორც „ორფიკულ არგონავტიკაშია“ ორფეოსისა და თეთრი ძროხის დახმარებით ახერხებს. და აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ამ პოემის წყაროდ სხვა ბერძენი მწერლების მონაცემებთან ერთად აკაკი „ორფიკული არგონავტიკას“ და აპოლონიოს როდოსელის „არგონავტიკას“ იყენებდა.

სხვა ბერძენი მწერლების მონაცემები კი, სავარაუდოდ, ახლად გამოცემული ლატიშევის კრებულიდან აიღო, ლატიშევის კრებული გამოვიდა, 1893 წელს, ხოლო აკაკი თავის დრამას ათარიღებს 1897-ით. ასევე ლატიშევის კრებულის გამოყენებას გვაფიქრებინებს რუსული ფორმით მოყვანილი სახელი ესხილი, პინდარი, აპოლონ როდოსელი, კლავდი კლავდიანი და ა.შ. გარდა ამისა ლატიშევიდან წარმომავლობაზე მიუთითებს შემდეგი თანხვედ-

³⁹ წერეთელი 1957, 492.

რები: ლატიშევს მოყვანილი აქვს ბერძენი მწერლების ცხოვრების თარიღები, რომლებიც აკაკისთანაც მეორდება და რომლებიც ხშირად არ ემთხვევა სამეცნიერო ლიტერატურაში დამკვიდრებულ თარიღებს.

ყველაზე მეტად კი აკაკიმ მედეას სახე შეცვალა. სამშობლოს მოდალატისა და ძმის გამწირავის ნაცვლად სამშობლოს ერთგული იდელიზირებული კოლხი ასულის სახე წარმოგვიდგინა: „როგორ გავბედო/ წინააღმდეგი ქვეყნის და რჯულის!..“⁴⁰, მაგრამ *amor vincit omnia* (სიყვარული ყველაფერზე იმარჯვებს) და მოულოდნელად თავდატეხილ სიყვარულს მედეა ასე გამოხატავს “წარსულის, აწმყოს და მომავალი/ გრძნობის ის არის შესაკრებელი/ იაზონია მისი სახელი, სიკვდილ-სიცოცხლეს ვისგანაც ელი“. ან „ის მიწის შვილი არ არის, ვფიცავ, თვით მნათობია ცით ჩამოსული, ღმერთი ძლიერი და შვენიერი, მხოლოდ დროებით სხეულშესხმული“⁴¹. იაზონზე გამიჯნურებულს უჭირს სამშობლოსთან, ყველაფერ იმასთან, რაც ეძვირფასება, განშორება: “მშვიდობით, ჩემო ტკბილო ქვეყანა!.. /მშვიდობით, ჩემო სამშობლო მხარე!/ მშვიდობით, ჩემო სალოცავებო:/ მზევ, ვარსკვლავებო და ნაზო მთვარე! /მშვიდობით, ჩემო კარგო დედამავ!.. / ჩემო მამიდა და ჩემო ძიძა!.. მშვიდობით... თვალით რასაც კი ვჭვრეტდი: ცაო ფირუზო და ზურმუხტ მიწა!..“⁴²

სავარაუდოა, რომ ტრილოგიის პირველი ნაწილში წარმოდგენილი ასეთი მედეა არ დახოცავდა შვილებს და მათ ბერძნები დახოცავდნენ, როგორც ეს ერთ ბერძნულ წყაროშია: „ფილოსოფოსებში მეტად გავრცელებულია ამბავი, რომელსაც პარმენისკეც გადმოგვცემს: ევრიპიდემ, თითქოს კორინთელებისაგან ხუთი ტალანტი აიღო და ბავშვების დაკვლა მედეას გადააბრალა. მედეას ბავშვები კი მოკლეს კორინთელებმა, რომლებიც აღშფოთებულები იყვნენ იმით, რომ [მედეას] მეფობა უნდოდა, ვინა-

⁴⁰ წერეთელი 1956, 213.

⁴¹ წერეთელი 1956, 182.

⁴² წერეთელი 1956, 235. უნდა აღვნიშნო, რომ ჩვენთვის „განთიადიდან“ (1892) ცნობილი საქართველოს ლამის ლოგოდ ქცეული სტრიქონები: „ცა ფირუზ, ხმელეთ ზურმუხტო“, აქაც მეორდება.

იდან კორინთო მისი მამისეული ხვედრი იყოკორინთოზე რომ მედეა გამეფდა, ამას ევმელოსი გვიყვება და სიმონიდეს⁴³.

სავარაუდოდ, მედეას რეაბილიტაციასაც აკაკიმ დაუდო სათავე და ეს პათოსი, როგორც ვიცით, შენარჩუნებული იქნა შემდგომდროინდელ ქართულ მწერლობაშიც. განსაკუთრებით ლევან სანიკიძის რომანსა „ამბავი კოლხი ასულისა“ და პიესაში „მედეა“.⁴⁴

აფროდიტესა და არტემისის მსგავსს მედიას უჭირს სამშობლოს დატოვება, მაგრამ სიყვარული მის გონიერებაზე უფრო ძლიერია: „არა, მამიდა! ყოველთვის ვერ სჭრის/ ჩვეულებრივად ჭკუა-გონება:/ როცა **სურვილი გახელმწიფდება,/ გონებაც გრძნობას დაემონება**“⁴⁵. არადა მამიდა თირთა, იგივე ცირცე ან კირკე დარწმუნებულია, რომ: „ჭკუის ურჩობა, გულის მონება,/ საყოველთაოდ დედათ წესია,/ მაგრამ მედიას ჭკუა-გონება/ ყველა გრძნობაზე უმტკიცესია:/ არ გადაჰყვება წამიერ გრძნობას, პირველ საამოს, მერე სატანჯველს... /არ შეუფარდებს ცხადს – საოცნებოს/ და საეჭველზე არ სცვლის უეჭველს“⁴⁶.

ეს პასაჟი ამ დრამაში ჩემთვის ყველაზე მნიშვნელოვანია. როგორც ცნობილია, ევრიპიდეს მედეა გახდა ამ პერსონაჟის შემდგომდროინდელი დიდი პოპულარობის მიზეზი. რისი საფუძველიც კი, როგორც მგონია, თითოეულ ადამიანში ანუ ჩვენგანში მიმდინარე რაციოსა და ემოციის დაუძლეველი ბრძოლაა. ადამიანებს კი ასე სჩვევიათ, ხშირად ემოციის ტყვეობაში მოხ-

⁴³ ურუშაძე 1964, 277.

⁴⁴ ლევან სანიკიძემ განსხვავებით ბერძნული წყაროებისგან (პინდაროსის სქოლიოები, პარმენისკე, პავსანიასი, კლაუდიუს ელიანუსი და სხვ.) თავის ნაწარმოებებში (პიესა „მედეა“ და რომანის „ამბავი კოლხი ასულისა“ ბოლო ნაწილი შინაარსობლივად ერთმანეთის მსგავსია) მედეა შვილების მკვლელად კი არა, ბერძნული აგრესიის, უდირისი მუღლის და გაუზიარებელი სიყვარულის მსხვერპლად გამოიყვანა. შვილების მოკვლის დანაშაულისგან გათავისუფლებული მედეას მრავლმნიშვნელოვანი სახე გაამარტივა და ტრაგიკულიდან მელოდრამატულად აქცია. განსხვავებით აკაკისა და ლევან სანიკიძის მედეასგან ოთარ ჭილაძის რომან-მეტაფორის „გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა“ (I ნაწილი) ქართული ლიტერატურის კიდევ ერთ მნიშვნელოვანი მედეა ფსიქოლოგიურად დრმა დრამატული და რთული სახეა, რომელიც უნებლიედ, ისონისადმი ფატალური სიყვარულის გამო მინოსის, კრეტის მეფის პოლიტიკური აგრესიის თანამზრახველი და კოლხეთის მეფის აიეტის სამეფოს დაღუპვის საბაბი ხდება.

⁴⁵ წერეთელი 1956, 234.

⁴⁶ წერეთელი 1956, 234.

ვედრილი ძალიან გონიერი ადამიანიც კი ერთ წამში ანგრევს ყველაფერს, რასაც რუღუნებით, გონიერებით, თავშეკავებით წლების მანძილზე აშენებს და ელოლიავება.

ევრიპიდეს და ტრადიციული თქმულებისაგან ზემოხსენებული უამრავი განსხვავების მიუხედავად, ჩემი აზრით, აკაკიმ ყველა შემდეგდროინდელ მწერალზე უკეთ გაიგო ევრიპიდეს მედეას სახის პარადიგმატულობის არსი, ანუ როგორც დასაწყისში აღვნიშნეთ, ემოციისა და რაციოს ჭიდილი და ემოციის დაუძღველი ძალა.

ბიბლიოგრაფია:

არისტოტელე. 2009. *პოეტიკა*. თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ. *ანტიკური ლიტერატურის ანთოლოგია, ელინური ხანის პროზა, ელინიზმისა და რომაული ბატონობის პერიოდის ბერძნული ლიტერატურა* (ძვ.წ. IV ს. – ახ. წ. V ს.). რედ. ნანა ტონია, 116-142. თბილისი: ლოგოსი.

ბატონიშვილი, ვახუშტი. 1973. *ქართლის ცხოვრება*. IV, თბილისი: საბჭოთა საქართველო.

ბატონიშვილი, იოანე. 1990. *ხუმარსწავლა*. I, თბილისი: მერანი.

გვარამაძე, ივანე. 1882. *ისტორიის სახელმძღვანელო – ქართლის ცხოვრება*. თბილისი.

Conacher, D. J. 1967. *Euripidean Drama: Myth, Theme and Structure*. Toronto: University of Toronto Press.

Cunningham, M.P. 1954. "Medea apo mexanes". *CP*, v. 49, 3.

Dhillon, Monika, 2014. "Medea by Euripides: a postmodern scrutiny". *RJELAL*, 2, 4, 204

ევრიპიდე. 1999. *მედეა*. თარგმანი ბ. ბრეგვაძისა, თბილისი: ლოგოსი.

Frenzel, E. 1976. *Stoffe der Weltliteratur, Ein Lexikon dichtungsgeschichtlicher Langsschnitte*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.

Hadaegh, Bahee, and Shams, Parisa. 2014. "The Child-murdering Mother: Dionysian or Apollonian? A Study of Nietzsche's View on Euripidean Tragedy". *JLTR* 5(2).

Hamburger, K. 1962. *Von Sophokles zu Sartre: griechische Dramenfiguren, antik und modern*. Stuttgart.

კაკელიძე, კორნელი. 1945. *ექვთიმე ათონელის მთარგმნლობითი მოღვაწეობის ერთი მაგალითი*, ეტუდიები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიისთვის, II, თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

კაკელიძე, კორნელი. 1957. *ეტუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან*. V, თბილისი.

კაკელიძე, კორნელი. 1958. *ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია*, II, თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

კიკნაძე, გრ. 1978. *ლიტერატურის თეორიისა და ისტორიის საკითხები*. თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

Kitto, H. D. F. 1954. *Greek Tragedy*. Garden City, New York: Doubleday.

Knox, B. M. W. 1979. "The Medea of Euripides". *YCLS* 25.

Lesky, A. 1972. *Die tragische Dichtung der Hellenen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Moormann, E. M. and Uitterhoeve W. 1995. *Lexikon der antiken Gestalten. Mit ihrem Vortleben in Kunst, Dichtung und Musik* (Übersetz. Marinus Putz). Stuttgart.

Musurillo, H. 1966. "Euripides' "Medea": Areconsideration". *AJP* V. 87, 1.

ნადარეიშვილი, ქეთევან. 2008. *ქალი კლასიკურ ათენსა და ბერძნულ ტრაგედიაში*. თბილისი: ლოგოსი.

Page, D. 1938. *Poetae Melici Greci*. Oxford: Clarendon Press.

Pkhakadze, Manana, and Chagunava, Raul. 2010-2011. "Medea and The Description of Megrelia by Arcangelo Lamberti". *Phasis. Greek and Roman Studies* 13-14: 365-373.

ურუშაძე, აკაკი. 1964. *ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში*. თბილისი: თსუ გამომც.

Schadewaldt, W. 1991. *Die griechische Tragodie*, 4. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Schmid, W. and Stahlin, O. 1940. *Geschichte der Griechischen Literatur*, Bd. III.

Vellacot, P. 1957. *Ironic Drama. A Study in Euripide' Metod and Meaning*. London: Cambridge University Press.

წერეთელი, აკაკი. 1956. *დრამატული ნაწერები ლექსად*. თბილისი: საქართველოს სსრ სახელმწიფო გამომცემლობა.

წერეთელი, აკაკი. 1957. *კრიტიკა პუბლიცისტიკა*. თბილისი: სახელმწიფო გამომცემლობა.

Manana Pkhakadze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

The image of Medea in the drama of Akaki Tsereteli „Media“

Key words: Medea, Akaki Tsereteli, anger (feeling), mind (logic)

The first literary processing of the Legend of Argonauts in the Georgian literature belongs to XIX century classicist Akaki Tsereteli. Akaki significantly changed the traditional Legend of Argonauts (Jason arrives to ask for Medea' hand, he wins the fight with the help of Medea's brother, Yasir/Absyrtos and seizes the Golden Fleece with the help of Orpheus) and especially, the image of Medea (Medea does not kill Absyrtos etc.). These differences notwithstanding, the most significant are the thorough understanding of Medea's paradigmatic image similar to Euripides, struggle between mind (logic) and feeling (anger).